

Малишкіна Наталя Олегівна,
здобувачка кафедри
конституційного права України,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, Україна, м. Харків
e-mail: malyshkina.nataly@gmail.com
ORCID 0000-0001-5186-4704

doi: 10.21564/2414–990x.142.140863

УДК 342.5 (477)

ПОНЯТТЯ ФОРМ І ПРАВОВИХ ЗАСОБІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ СТРИМУВАНЬ ТА ПРОТИВАГ У ВЗАЄМОДІЇ ВИЩИХ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Проаналізовано різні підходи до розуміння змісту понять форми і правових засобів функціонування системи стримувань та противаг у взаємовідносинах вищих органів державної влади. Зроблено висновок, що на практиці важливий не лише розподіл повноважень вищих органів державної влади задля досягнення цілей, визначених у Конституції України, а й їх взаємодія, яка з необхідністю відбувається у чітко визначених правових формах із застосуванням правових засобів. Правові засоби та форми функціонування системи стримувань і противаг у взаємодії вищих органів державної влади є частиною права в цілому в його інструментальному розумінні й у своїй єдності утворюють юридичні механізми, що діють для досягнення соціально значущих результатів. Зроблено висновок, що система загальних та спеціальних (правових) умов, спеціальних (правових) засобів, форм, механізмів належної реалізації компетенції і повноважень вищих органів державної влади України, визначеної законами і Конституцією України, під час їх взаємодії між собою виступає гарантією системи стримувань і противаг у взаємовідносинах вищих органів державної влади в Україні.

Ключові слова: поділ влади; система стримувань і противаг; гарантії системи стримувань і противаг; взаємодія вищих органів влади; форми взаємодії вищих органів державної влади; правові засоби взаємодії.

Малишкіна Н. О. соискательница кафедры конституционного права Украины, Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Украина, г. Харьков.
e-mail : malyshkina.nataly@gmail.com ; ORCID 0000-0001-5186-4704

Понятие форм и правовых средств функционирования системы сдержек и противовесов при взаимодействии высших органов государственной власти

Проанализированы различные подходы к пониманию содержания понятий формы и правовых средств функционирования системы сдержек и противовесов во взаимоотношениях высших органов

государственной власти. Сделан вывод, что на практике важно не только распределение полномочий высших органов государственной власти для достижения целей, определенных в Конституции Украины, но и их взаимодействие, которое с необходимостью происходит в четко определенных правовых формах с применением правовых средств. Правовые средства и формы функционирования системы сдержек и противовесов во взаимодействии высших органов государственной власти являются частью права в целом в его инструментальном смысле и в своем единстве образуют юридические механизмы, которые действуют для достижения социально значимых результатов. Также в работе сделан вывод, что система общих и специальных (правовых) условий, специальных (правовых) средств, форм, механизмов надлежащей реализации компетенции и полномочий высших органов государственной власти Украины, определенной законами и Конституцией Украины, во время их взаимодействия между собой выступает гарантией системы сдержек и противовесов во взаимоотношениях высших органов государственной власти в Украине.

Ключевые слова: разделение властей; система сдержек и противовесов; гарантии системы сдержек и противовесов; взаимодействие высших органов власти; формы взаимодействия высших органов государственной власти; правовые средства взаимодействия.

Вступ. Поділ єдиної державної влади на три гілки є одним з ключових принципів конституційного ладу України, метою якого передусім є запобігання узурпації владних повноважень, підвищення ефективності владної діяльності загалом. Одночасно важливо усунути суперечності та конфлікти між державними інституціями, забезпечити їх тісну співпрацю та запровадити реальну відповідальність влади за результати діяльності в цілому. При цьому сама політико-правова ідея розподілу влади з необхідністю передбачає взаємодію вищих органів державної влади в країні задля можливості рухатись в єдиному напрямку – ефективному здійсненні державної політики. Звичайно, будь-яка взаємодія відбувається у певних формах та неможлива без застосування правових засобів, які сприяють досягненню консенсусу у вирішенні поставлених питань. Статтю присвячено саме дослідженню форм і правових засобів забезпечення функціонування системи стримувань і противаг та їх співвідношенню між собою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність і зміст принципу поділу державної влади, система стримувань і противаг, організація взаємодії вищих органів державної влади, окремі аспекти визначення форм і правових засобів забезпечення функціонування системи стримувань і противаг знайшли своє відображення в працях таких сучасних учених, як С. Алексєєв (S. Aleksieiev), Ф. Веніславський (F. Venislavskiy), В. Горшенюв (V. Gorshenov), А. Осавелюк (A. Osaveliuk), В. Сапун (V. Sapun), Ю. Фрицький (Yu. Frytskyi), В. Четвернін (V. Chetvernin) та багатьох інших. Однак, як свідчать ці та інші наукові доробки, практика державно-правового життя України, досі не здійснене комплексне дослідження форм і правових засобів забезпечення функціонування системи стримувань і противаг у взаємодії вищих органів державної влади. Тому вивчення цього питання не лише не втрачає своєї актуальності, але й набуває все нового значення.

Мета статті – визначити поняття форм та правових засобів забезпечення функціонування системи стримувань та противаг у взаємодії вищих органів державної влади.

Виклад основного матеріалу. Конституції практично усіх держав світу, в тому числі і Конституція України, закріплюють основоположні засади організації та функціонування органів публічної влади, а також детально регламентують владні повноваження кожної державної інституції, закріплюють форми і механізми їх взаємовідносин, що дає змогу обмежити владу чіткими правовими рамками, спрямувати її діяльність на забезпечення інтересів як суспільства в цілому, так і кожної людини зокрема. Адже насамперед від ефективності організаційної структури державної влади та її належного функціонування суттєвою мірою залежать перспективи розвитку держави та суспільства в цілому, а проблема досягнення оптимальної моделі організації державної влади в свою чергу стає однією з найбільш важливих у процесі конституційного регулювання.

Відповідно до положень ч. 2 ст. 6, ч. 2 ст. 19 Конституції України організація і функціонування кожної з гілок єдиної державної влади не можуть бути довільними, а повинні здійснюватись у передбачених Конституцією та законами України межах [9, с. 5, 7]. Кінцевим результатом діяльності кожної з гілок державної влади повинно бути досягнення мети, визначеної в преамбулі та відповідних статтях Конституції України, яке відбувається лише при взаємодії вищих органів державної влади, яка, в свою чергу, підкріплюється ефективно діючою системою стримувань і противаг. Сама система стримувань і противаг як така дозволяє утримувати баланс у взаємодії вищих органів влади, сприяє пошуку компромісу в разі зіткнення позицій. Без неї немислимі були б гнучкість і оперативність в державному управлінні та нормотворчості [12, с. 6].

Як зауважує Ф. Веніславський (F. Venislavskiy), одним з головних завдань та основним функціональним призначенням концепції поділу влади є забезпечення найбільшої ефективності державної влади, спільної високопрофесійної діяльності різних її гілок в інтересах носія суверенітету і єдиного джерела влади – народу, а в кінцевому підсумку – її відповідальності [3, с. 75]. Ю. Фрицький (Yu. Frytskyi) в свою чергу говорить про те, що оскільки існують три основні гілки державної влади, то кожна з них повинна реалізовуватися відповідними органами державної влади окремо, однак здійснюючи свої функції і повноваження окремо, державні органи одночасно повинні діяти погоджено, інакше неможливо управляти суспільством [17, с. 10].

Слід зазначити, що деякі науковці відкидають такий важливий аспект принципу поділу влади, як взаємодія вищих органів держави, що, на нашу думку, є не зовсім правильним. Наприклад, В. Четвернін (V. Chetvernin) обґрунтовує необхідність повного розмежування законодавчої, виконавчої та судової влад у відповідності з їх природою та функціями, стверджуючи, що лише таке суворе розмежування може забезпечити належні процедури виконання державою свого правового завдання [19, с. 64–65].

Не слід оминати увагою і те, що теза про необхідність одночасного поділу і взаємодії влади була підкреслена ще Верховним судом США при розгляді справи Президента США Р. Ніксона (R. Nikson). У рішенні суду йдеться:

«Конституція наказує, щоб гілки влади були одночасно відділені один від одної і взаємозалежні, були автономними і взаємодіяли одна з одною» [7, с. 242].

Підсумовуючи наведене вище, ми з впевненістю можемо сказати, що без спільної «роботи» усіх гілок державної влади неможливо досягнути цілей, встановлених у Конституції України та чинному законодавстві, а взаємодія вищих органів державної влади завжди відбувається у певних формах та із обов'язковим застосуванням правових засобів, визначених чинним законодавством. Зараз єдиний підхід до визначення таких базових для механізму взаємодії владних структур категорій, як «форма» та «правові засоби», у науковій літературі відсутній, і це, на нашу думку, не є правильним. Адже від форм і засобів здійснення державної влади залежить і яким саме буде політико-правовий (державний) режим – демократичним чи антидемократичним, і форма правління в державі. При цьому слід зауважити, що при оцінці державного режиму береться до уваги безпосередньо організаційна структура органів державної влади і зміст взаємовідносин між ними, бо будь-яка держава застосовує для управління і ті, й інші форми, методи і засоби; а створення змішаних форм правління (наприклад, парламентсько-президентської як в Україні) пов'язане з прагненням поєднати позитивні риси президентської і парламентарної республік, які визначаються порядком взаємодії вищих органів державної влади [18, с. 270, 274].

У філософії під «формою» розуміють спосіб організації предметів і процесів, які становлять зміст; організацію стійких внутрішніх зв'язків між елементами, що дозволяє їй виступати єдиним цілим і виконувати всі притаманні їй функції [6, с. 245]; межу, що вказує на відмінність даного змісту в його цілому від всього іншого, спосіб вираження і існування змісту [16, с. 230–231].

У сучасній науці розрізняють правові та організаційні форми здійснення державної влади, які по суті являють собою діяльність, яка здійснюється вищими органами влади в державі. В. Горшенюв (V. Gorshenov) з цього приводу зазначає наступне: фактична діяльність органів держави – це цілий комплекс необхідних дій щодо здійснення управлінських заходів у різних сферах життя. Щоб уникнути безладу, суспільні відносини необхідно відповідним чином впорядкувати за допомогою права як найбільш ефективного засобу регулювання. Органічний зв'язок фактичної діяльності та її правової форми постає як діалектичний зв'язок форми і змісту: фактична діяльність – це зміст; правова діяльність – правове опосередкування фактичної діяльності [5, с. 113].

Під правовою формою взаємодії вищих органів державної влади зазвичай розуміють діяльність, пов'язану зі здійсненням юридично значимих дій у чітко встановленому законодавством порядку, яка призводить до юридично значимих наслідків [2, с. 22–23; 15, с. 93]. Слід зазначити, що правова форма є динамічною категорією, оскільки пов'язана з розвитком правовідносин: залежно від складності міжсуб'єктних відносин ускладнюється і правова форма [8, с. 22, 25], та становить основу режиму конституційної законності.

Аналізуючи конституційно-правову практику України та інших держав світу, можна сказати, що взаємодія між вищими органами державної влади може

відбуватися як у правових формах, які прямо закріплені в нормах Конституції України і законах, так і в неформальних, які безпосередньо конституційно-правовими нормами не регламентуються, хоча логічно з них витікають. До таких неформальних форм взаємодії вищих органів державної влади ми можемо віднести робочі зустрічі вищих посадових осіб, проведення спільних організаційних заходів тощо.

При цьому слід зазначити, що правова форма завжди забезпечується системою організаційних дій та процедур, які являють собою організаційну форму. З цього випливає, що організаційною формою здійснення функцій держави виступає по суті управлінська діяльність, яка є підзаконною, здійснюється в рамках законодавства і в межах компетенції того чи іншого органу (організаційна форма має, як правило, визначений і уніфікований характер) [2, с. 21]. Органи державної влади, реалізуючи свої функції та повноваження, використовують правову форму діяльності як єдиний можливий і необхідний засіб регулювання суспільних відносин шляхом застосування чітко визначеного в законодавстві правового інструментарію, а саме – правових засобів.

З вищевикладеного можна зробити висновок, що здійснення вищими органами державної влади своїх конституційних повноважень один відносно одного і є фактично правовою формою їх взаємодії. Така взаємодія не лише не може існувати без певного інструментарію – правових засобів, а й відбувається тільки при їх реалізації і заради досягнення цілей та завдань держави, і є власне зовнішнім проявом цілісної системи стримувань та противаг, яка закріплена в Конституції та законах України.

Переходячи до розгляду питання щодо визначення поняття правових засобів функціонування системи стримувань і противаг зауважимо, що їх головним науковим і прикладним значенням є те, що вони відносяться до субстанціональних правових явищ і характеризують активно дієвий, функціональний аспект правової дійсності [1, с. 14]. Наразі не існує єдиного підходу до визначення поняття правових засобів взаємодії вищих органів державної влади.

Аналіз думок учених з приводу того, що собою являють правові засоби, свідчить, що під ними розуміють і інструменти регулювання суспільних відносин, які розглядаються в єдності характерних для них змісту і форми [1, с. 14]; і правові явища, що виражаються в інструментах (установленнях) і діяннях (технології), за допомогою яких задовольняються інтереси суб'єктів права, забезпечується досягнення соціально корисних цілей [10, с. 7; 11, с. 96]; і інституційні утворення правової дійсності, використання яких приводить до досягнення відповідних результатів у вирішенні соціально-економічних, політичних завдань та проблем, які постають перед суспільством та державою [13, с. 276]; і юридичні встановлення, сформульовані в правових нормах, та юридичні технології (діяння) [4, с. 69]. Однак, на нашу думку, спільним аспектом у визначенні правових засобів виступає розуміння їх як певного інструменту, завдяки якому відбувається втілення в життя приписів чинного законодавства і досягнення встановлених цілей, а також безпосередня взаємодія вищих органів державної

влади між собою за допомогою встановленої системи стримувань і противаг. Тобто, під правовими засобами слід розуміти явища правової дійсності (норми права, принципи, правозастосовні акти, засоби юридичної техніки тощо), які не можуть існувати поза правовими нормами (мають певну нормативність) та за допомогою яких задовольняються інтереси суб'єктів правовідносин, реалізуються цілі та завдання, визначені у Конституції та інших нормативно правових актах, тобто досягається певний, суспільно корисний результат.

Основними ознаками правових засобів виступають: забезпеченість державою; реальна застосовуваність; регулюючий характер; те, що поєднуючись певним чином, вони виступають основними елементами дії права, механізму правового регулювання, правових режимів (функціональна сторона права); соціальна цінність – вони являють собою правові способи забезпечення інтересів суб'єктів права, досягнення поставлених цілей; те, що вони призводять до юридичних наслідків, конкретних результатів, тією чи іншою мірою ефективності або дефектності правового регулювання.

Якщо ж звертатися до питання значення правових засобів як окремого елемента правової дійсності, то, як слушно зауважував С. Алексєєв (S. Aleksieiev), соціально-політичний сенс постановки проблеми про правові засоби полягає у тому, що вони є не тільки соціальною необхідністю, свого роду об'єктивною закономірністю, але і оптимальним, адекватним умовам соціалізму способом вирішення завдань, що стоять перед суспільством, способом, який виражає соціальну цінність права як регулятора суспільних відносин [1, с. 15–16]. Також на думку В. Сапун (V. Sapun) та К. Шундікова (K. Shundykov), правові засоби визначають «оптимальні обмежувальні лінії, що забезпечують дотримання права і запобігають сваволі. Це своєрідні «стоп-сигнали» у вигляді заборон, юридичних обов'язків пасивного змісту, інших охоронних засобів, складових юридичного механізму правової захищеності суспільства, який покликаний гарантувати соціальну свободу суб'єктів від можливого свавілля» [14, с. 29].

Слід зазначити, що правові засоби виконують функцію певної рушійної сили у виборі органами державної влади, до яких адресовані певні нормативні приписи, необхідного за даних, конкретних умов варіанту поведінки. У цьому сенсі правові засоби взаємодії гілок влади служать одним із спонукальних чинників у механізмі правового регулювання, що забезпечують перехід нормативності права в упорядкованість суспільних відносин і створюють тим самим організованість соціальних зв'язків в різних сферах життя. А. Малько (A. Malko) звертає увагу на необхідну єдність правових засобів та правової форми як явищ правової дійсності, а саме – правові засоби, об'єднуючись в певну систему для вирішення поставлених завдань, втілюються у вивіреному часом алгоритмі дії правової форми – в механізмі правового регулювання – для того, щоб успішніше долати перешкоди і досягати соціально значущих результатів [10, с. 5]. А найважливіша функція правових засобів – досягнення ними відповідних цілей правового регулювання. Це проявляється в тому, що втілюючись у життя, дані феномени забезпечують безперешкодний рух інтересів суб'єктів до цін-

ностей, гарантують їх законне і справедливе задоволення, що відображає роль юридичних інструментів і технології в загальній системі правових чинників, свідчать про затребуваність правової форми в упорядкованості соціально-економічних та інших зв'язків (змісту) [10, с. 11–12].

Виходячи з вищевикладеного, не слід також оминати увагою те, що система загальних та спеціальних (правових) умов, спеціальних (правових) засобів, форм, механізмів належної реалізації компетенції і повноважень вищих органів державної влади України, визначеної Конституцією України та законами України, під час їх взаємодії між собою виступає гарантією системи стримувань і противаг у взаємовідносинах вищих органів державної влади в Україні. У реальному житті одні й ті ж самі правові засоби та правові форми одночасно можуть служити як забезпеченням правильної організації виконання повноважень вищими органами державної влади з урахуванням закріпленої в чинному законодавстві системи стримувань і противаг, так і гарантувати захист та непопущеність конституційного права як органів державної влади, так і громадян від будь-яких посягань, надавати йому реальний характер. Приміром, ч. 3 ст. 94 Конституції України встановлено, що у разі непідписання Президентом України закону протягом п'ятнадцяти днів без одночасного використання ним свого права вето, закон вважається схваленим Президентом України і має бути підписаний та офіційно оприлюднений [9, с. 32].

Відсутність або неефективність реально діючих правових засобів (гарантій) функціонування системи стримувань і противаг, здійснення повноважень вищими органами державної влади без дотримання чітко визначеної правової форми зазвичай породжує нестійкість державно-владних правовідносин, може спричинити обмеження прав, невиконання обов'язків, порушення норм чинного законодавства шляхом зловживання чи перевищення повноважень.

Зауважимо, що функціонування системи стримувань і противаг відбувається у наступних правових формах під час взаємодії вищих органів державної влади за різними напрямками діяльності, зокрема, це взаємодія парламенту, уряду та Президента України в законодавчому процесі (ст. 93, 94 Конституції України), у бюджетному процесі (ст. 94, 96, 97 Конституції України), у процесі введення і припинення правового режиму надзвичайного стану та правового режиму воєнного стану (п. 31 ст. 85, п. 20, 21 ст. 106 Конституції України); взаємодія парламенту та Президента України в процесі призначення Прем'єр-міністра України, Генерального Прокурора України, Голови Антимонопольного комітету України, Голови Фонду державного майна України, Голови Державного комітету телебачення і радіомовлення України (ст. 85, 106 Конституції України); взаємодія Президента України, Верховної Ради України і органів судової гілки влади під час призначення на посаду судді (ст. 128 Конституції України), у процесі обрання (призначення) членів Вищої ради правосуддя (ст. 131 Конституції України) [9]. Правовими засобами, що забезпечують належне функціонування системи стримувань та противаг у взаємодії вищих органів державної влади виступають право вето Президента України у законодавчому процесі (ч. 2 ст. 94

Конституції України); подання урядом до Верховної Ради України на розгляд законопроекту про Державний бюджет України (ч. 2 ст. 96 Конституції України); внесення коаліцією депутатських фракцій Президенту України пропозиції щодо кандидатури Прем'єр-міністра України та кандидатур до складу Кабінету Міністрів України (ч. 7 ст. 83 Конституції України); подання Вищою радою правосуддя на розгляд Президенту України кандидатури для призначення на посаду судді (ч. 1 ст. 128 Конституції України) [9] та багато інших.

Висновки. Підсумовуючи, слід зазначити, що організація і функціонування кожної з гілок єдиної державної влади завжди відбувається у встановлених Конституцією України та законами України межах. Кінцевим результатом діяльності кожної з гілок державної влади, яка відбувається у чітко визначених формах та із застосуванням правових засобів, повинно бути досягнення мети, визначеної в преамбулі та відповідних статтях Конституції України. Правові засоби та форми функціонування системи стримувань і противаг у взаємодії вищих органів державної влади є частиною права в цілому в його інструментальному розумінні та в своїй єдності утворюють юридичні механізми, які діють для досягнення соціально значущих результатів та виступають гарантією системи стримувань і противаг у взаємовідносинах вищих органів державної влади в Україні.

Список літератури:

1. Алексеев С. С. Правовые средства: постановка проблемы, понятие, классификация. *Советское государство и право*. 1987. № 6. С. 12–19.
2. Васильев Є. О. Організаційно-правові форми діяльності органів місцевого самоврядування в сфері зовнішньоекономічної діяльності: теоретичні підходи до визначення, становлення і розвитку. *Судова апеляція*. 2016. № 3 (44). С. 15–28.
3. Веніславський Ф. Проблеми української моделі організації державної влади. *Конституційна реформа: експертний аналіз*. Харків : Фоліо, 2004. 184 с.
4. Власенко Н. А., Грачева С. А., Рафалюк Е. Е. Теоретический анализ правовых средств и правовых моделей противодействия коррупции. *Журнал российского права*. 2012. № 11 (191). С. 68–80.
5. Горшенёв В. М. Способы и организационные формы правового регулирования в социалистическом обществе. Москва : Юрид лит., 1972. 256 с.
6. Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Філософія : підручник. Харків : Право, 2014. 432 с.
7. Енгибарян Р. В. Конституционное развитие в современном мире. Основные тенденции : монография. Москва : Норма, 2010. 496 с.
8. Исаев И. А. Проблема правовой формы в советской юридической науке 20-х годов. *Известия высших учебных заведений*. 1983. № 2. С. 18–26.
9. Конституція України: станом на 25 серп. 2017 р.: відп. офіц. тексту. Харків : ППФ «Поліграфіст», 2017. 64 с.
10. Малько А. В. Правовые средства как общетеоретическая проблема. *Известия высших учебных заведений*. 1999. № 2 (225). С. 4–16.
11. Онуфрієнко О. Правові засоби як основна категорія інструментальної теорії права. *Теорія права. Історія правничої думки*. 2003. № 1 (16). С. 90–99.
12. Осавелюк А. М. Вспомогательные государственные органы зарубежных стран: конституционно-правовой аспект : монография. Москва : Юрист, 1998. 192 с.
13. Перепелюк А. Механізм правозастосування: структура та принципи організації. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. № 3 (70). С. 274–282.

14. Сапун В. А., Шундиков К. В. Инструментальная теория права и человеческая деятельность. *Правоведение*. 2013. № 1 (306). С. 14–32.
15. Соляник К. Є. Правова форма діяльності органу публічної влади як джерело муніципального права. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 1 (84). С. 92–99.
16. Спиркин А. Г. Основы философии : учеб. пособие для вузов. Москва : Политиздат, 1988. 592 с.
17. Фрицький Ю. О. Закріплення організації та функціонування державної влади в Конституції України 1996 року. *Вісник Запорізького юридичного університету*. 2006. № 2 (35). С. 3–11.
18. Хабриева Т. Я., Чиркин В. Е. Теория современной конституции : монография. Москва : Норма, 2007. 320 с.
19. Четвернин В. А. Демократическое конституционное государство: введение в теорию : монография. Москва, 1993. 140 с.

References:

1. Alekseev, S.S. (1987). *Pravovye sredstva: postanovka problemy, ponjatie, klassifikacija. Sovetskoe gosudarstvo i pravo*, 6, 12–19 [in Russian].
2. Vasyliiev, Ye.O. (2016). Orhanizatsiino-pravovi formy diialnosti orhaniv mistsevoho samovriaduvannia v sferi zovnishnoekonomichnoi diialnosti: teoretychni pidkhody do vyznachennia, stanovlennia i rozvytku. *Sudova apeliatsiia*, 3 (44), 15–28 [in Ukrainian].
3. Venislavskiy, F. (2004). *Problemy ukrainskoi modeli orhanizatsii derzhavnoi vlady. Konstytutsiina reforma: ekspertnyi analiz*. Kharkiv: Folio [in Ukrainian].
4. Vlasenko, N.A., Gracheva, S.A., Rafaljuk, E.E. (2012). Teoreticheskij analiz pravovykh sredstv i pravovykh modelej protivodejstvija korruptcii. *Zhurnal rossijskogo prava*, 11 (191), 68–80 [in Russian].
5. Gorsheniov, V.M. (1972). *Sposoby i organizacionnye formy pravovogo regulirovanija v socialisticheskom obshhestve*. Moscow: Jurid lit. [in Russian].
6. Danylian, O.H., Dzoban, O.P. (2014). *Filosofia*. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
7. Engibarjan, R.V. (2010). *Konstitucionnoe razvitie v sovremennom mire. Osnovnye tendencii*. Moscow: Norma [in Russian].
8. Isaev, I.A. (1983). *Problema pravovoj formy v sovetskoj juridicheskoi nauke 20-h godov. Izvestija vysshih uchebnykh zavedenij*, 2, 18–26 [in Russian].
9. Konstytutsiia Ukrainy: stanom na 25 serp. 2017 r.: vidp. ofits. tekstu (2017). Kharkiv: PPF «Polihrafist» [in Ukrainian].
10. Mal'ko, A.V. (1999). *Pravovye sredstva kak obshheteoreticheskaja problema. Izvestija vysshih uchebnykh zavedenij*, 2 (225), 4–16 [in Russian].
11. Onufriienko, O. (2003). *Pravovi zasoby yak osnovna katehoriia instrumentalnoi teorii prava. Teoriia prava. Istoriia pravnychoi dumky*, 1 (16), 90–99 [in Ukrainian].
12. Osaveljuk, A.M. (1998). *Vspomogatel'nye gosudarstvennye organy zarubezhnykh stran: konstitucionno-pravovoj aspekt*. Moscow: Jurist [in Russian].
13. Perepeliuk, A. (2012). *Mekhanizm pravozastosuvannia: struktura ta pryntsyipy orhanizatsii. Visnyk akademii pravovykh nauk Ukrainy*, 3 (70), 274–282 [in Ukrainian].
14. Sapun, V.A., Shundikov, K.V. (2013). *Instrumental'naja teoriija prava i chelovecheskaja dejatel'nost'. Pravovedenie*, 1 (306), 14–32 [in Russian].
15. Soliannik, K.Ye. (2016). *Pravova forma diialnosti orhanu publichnoi vlady yak dzherelo munitsypalnoho prava. Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy*, 1(84), 92–99 [in Ukrainian].
16. Spirkin, A.G. (1988). *Osnovy filosofii*. Moscow: Politizdat [in Russian].
17. Frytskyi, Yu.O. (2006). *Zakriplennia orhanizatsii ta funktsionuvannia derzhavnoi vlady v Konstytutsii Ukrainy 1996 roku. Visnyk zaporizkoho yurydychnoho universytetu – Visnyk of Zaporizhzhya National University*, 2 (35), 3–11 [in Ukrainian].
18. Habrieva, T.Ja., Chirkin, V. E. (2007). *Teoriija sovremennoj konchtitucii*. Moscow: Norma [in Russian].
19. Chetvernin, V.A. (1993). *Demokraticeskoe konstitucionnoe gosudarstvo: vvedenie v teoriiju*. Moscow [in Russian].

Malyshkina N. O., Postgraduate Student of the Chair of Constitutional Law of Ukraine, Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkiv.
e-mail : malyshkina.nataly@gmail.com ; ORCID 0000-0001-5186-4704

Concept of forms and legal functions of the functioning of the control system and against the interaction of the higher authorities of the state authority

Different approaches to the understanding of the content of the form and legal means of functioning of the system of checks and balances in the relations between the higher state bodies are analyzed in the work. It is concluded that in practice not only the distribution of powers of the higher state authorities is important for the achievement of the goals defined in the Constitution of Ukraine, but also their interaction, which necessarily takes place in clearly defined legal forms with the use of legal means.

Legal means and forms of functioning of the system of checks and balances in the interaction of higher authorities are part of the law as a whole in its instrumental sense and in its unity form legal mechanisms that act to achieve socially meaningful results. Implementation by the supreme bodies of state power of their constitutional powers in relation to one another is actually the legal form of their interaction. Such interaction not only can not exist without certain tools, legal means, but only happens when they are implemented and in order to achieve the goals and objectives of the state, and is actually an external manifestation of a comprehensive system of checks and balances, which is enshrined in the Constitution and laws of Ukraine.

It is also concluded that the system of general and special (legal) conditions, special (legal) means, forms, mechanisms of proper implementation of the competence and powers of the highest bodies of state power of Ukraine, defined by the constitution of Ukraine and the laws of Ukraine, during their interaction with each other acts as a guarantee of a system of checks and balances in the relations of the highest bodies of state power in Ukraine. In real life, the same legal means and legal forms can simultaneously serve as ensuring the proper organization of the exercise of powers by the highest state authorities, taking into account the system of checks and balances enshrined in the current legislation, as well as guaranteeing the protection and inviolability of the constitutional law as bodies of state power and citizens from any encroachment, give it a real character.

The absence or ineffectiveness of existing legal remedies (guarantees) for the functioning of the system of checks and balances, the exercise of powers by the highest state authorities without observance of a clearly defined legal form usually creates instability of state-power relations, may lead to restrictions of rights, non-fulfillment of duties, violation of the rules of the current legislation by abuse or abuse of authority.

Keywords: separation of powers; system of checks and balances; guarantees of the system of checks and balances; interaction of the supreme bodies of power; forms of interaction of the highest bodies of state power; legal means of interaction.

Надійшла до редколегії 20.08.2018 р.